

לכבוד:
עו"ד דינה דומיניץ
מתאמת המאבק בסחר בבני אדם
משרד המשפטים

שלום רב,

הנדון: יעדים לתכנית הלאומית למאבק בסחר בבני אדם

1. אנו פונות אלייך בשם הארגונים "המוקד לפליטים ולמהגרים" ו"קו לעובד", בבקשה שתעבירי את הערותינו שיפורטו להלן לוועדת המנכ"לים לתאום המאבק בסחר בבני אדם, בהמשך להחלטות וועדת המנכ"לים לעדכון התכנית הלאומית למאבק בסחר בבני אדם.

2. ראשית, ישנה חשיבות בהמשך המודעות והמחויבות למאבק בסחר בבני אדם. לישראל היו הישגים מרשימים מאוד בתחום המאבק בסחר בבני אדם ושיקום הקרבנות. הישגים אלו נבעו מעבודה קשה ומקביעת אגינדה של כלל הגורמים הנוגעים בנושא. חשוב להמשיך בגישה זו, תוך הבנה שתופעת הסחר בבני אדם לובשת צורות חדשות, ויש להבטיח שיינתן מענה לדפוסים חדשים של סחר, כמו גם להמשיך ולהיאבק באופן אפקטיבי בקשיים מוכרים שטרם ניתן להם מענה.

3. במכתב זה נפרט צעדים קונקרטיים הנדרשים בתחומים שונים, בפרט ביחס להגירת עבודה בתחומי הסיעוד, החקלאות והבניין, וכן ביחס לסחר לזנות. כן נעמוד על הצורך במתן מענה לקשיים רוחביים היוצרים תשתית נוחה להתפתחות סחר בבני אדם.

כללי:

4. יש צורך לקבוע יעדים ברורים לצמצום תופעות של סחר בבני אדם ועבודות מודרנית, ולהבטיח מעורבות ושיתוף פעולה של כלל משרדי הממשלה הרלוונטיים לצורך עמידה ביעדים אלו. לגישתנו, יעדים אלו חייבים לכלול בראש ובראשונה מאבק בתופעות ההופכות עובדים לפגיעים לניצול, לעבודות ולסחר בבני אדם – גביית דמי תיווך גבוהים; כבילה למעסיק (באופן רשמי או בפועל); והיעדר אכיפה אפקטיבית.

5. נדרשת הקמתה של יחידה משטרתית ייעודית לחקירה עבירות עבדות וסחר בבני אדם, או הקמתה מחדש של זרוע סער. מאז שפורקה זרוע סער ניכר בשטח המחסור בחקירה ואכיפה אפקטיביות של עבירות סחר, עבדות ועושיק. מחסור זה מתבטא במיעוט תיקים וכתבי אישום, בהיעדר התמחות והתמקצעות, ובהיעדר גורם ברור שאליו ניתן לפנות במקרים של עדויות המעלות חשש לסחר בבני אדם. הקשיים העולים כתוצאה מפירוק זרוע סער והיעדר חלופה הולמת עולים הן בעבודת ארגוני החברה האזרחית, הן מגורמים ממשלתיים שונים.

6. בכלל התחומים בהם מועסקים עובדים המשתייכים לאוכלוסיות פגיעות, ובפרט בתחומים בהם מועסקים מהגרי עבודה, יש צורך להגביר את הפיקוח היזום של רשויות המדינה (רשות האוכלוסין וההגירה, משרד הכלכלה ומשרד הרווחה), במטרה להבטיח כי עובדים מועסקים בתנאים הולמים, ללא ניצול, ותוך שמירה על זכויותיהם.

7. כמו כן, יש צורך להגביר את האכיפה כנגד מעסיקים המפירים זכויות עובדים, וכנגד גורמים אחרים

(ובפרט, תברות כוח אדם), שפעולותיהם יוצרות סיכון לניצול ולהתפתחות אקלים נוח לסחר בבני אדם.

8. נדרשת אכיפה אפקטיבית כנגד גביית דמי תיווך מופרזים ובלתי חוקיים. לצורך כך ניתן ורצוי לעשות שימוש בכלים הקיימים כנגד עבירות הלבנת הון. הרתעה ממשית מפני גביית דמי תיווך בלתי חוקיים מחייבת הגשת כתבי אישום, וענישה הולמת.

9. יש לקיים באופן סדיר פגישות והכשרות משותפות לארגוני החברה האזרחית הרלוונטיים ולרשויות המדינה, ולעודד תקשורת פתוחה ושיתופי פעולה בין הארגונים הפועלים בשטח ובין מקבלי ההחלטות במשרדי הממשלה השונים – ובפרט במשרדי הפנים, המשפטים, האוצר, הכלכלה והרווחה.

סיעוד:

10. בראש סדר העדיפויות, נדרשת אכיפה אפקטיבית כנגד חברות כוח אדם הגובות דמי תיווך בלתי חוקיים מעובדות סיעוד. דמי התיווך נגבים הן בעת ההגעה לישראל, והן במקרים בהם מתבקש מעבר בין מעסיקים. למיטב ידיעתנו, כל עובדות הסיעוד הנכנסות לישראל משלמות דמי תיווך הנגבים שלא כחוק.

11. יש לבטל את חיוב העובדות ללון בבית המעסיק, ולאסור על העסקת העובדת ביום המנוחה השבועי. במקרים בהם יש צורך שהעובדת תעבוד בימי שבת, יש להבטיח כי יינתן לה יום חופש אחר. ככל שיש צורך בטיפול סיעודי במשך 7 ימים בשבוע, יש לאמץ מנגנון שיאפשר העסקת מחליפה ביום החופשי של העובדת. שינויים אלו הכרחיים כדי לאפשר לעובדת לשהות פרקי זמן סבירים חוץ לבית המעסיק, ליצור קשר עם סביבתה ולקבל תמיכה מהקהילה, ולהתייעץ ולבקש סיוע (מגורמי האכיפה, מחקהילה או מארגוני החברה האזרחית) במקרה של חשש לניצול.

12. השילוב של הקשיים האמורים – גביית דמי תיווך מופרזים; חיוב ללון בבית המעסיק, ועבודה של 7 ימים בשבוע משמעם שלעובדות יש צורך נואש בכסף, ושלמעשה ניתן לכלוא אותן בבית בלא גישה החוצה. זוהי תשתית נוחה להחזקה בתנאי עבדות, בענף שממילא מוכר כפגיע במיוחד לניצול ושלילת חירות.

13. כמו כן, יש לבטל את תקנות האזורים הגיאוגרפיים המחלקות את ישראל לשלושה אזורים העסקה לגבי עובדות ענף הסיעוד: אזור מרכז, אזור פריפריה ואזור תל אביב, כמשמעותם בהודעה על חלוקת שטח המדינה למחוזות ולנפות ותיאורי גבולותיהם. על פי התקנות, עובדות שהגיעו לישראל לעבודה אצל מעסיק מסוים לא תוכלנה, ככלל, לעבור לעבוד עבור מעסיק המתגורר באזור אחר. כפי שאנו רואים מהשטח, התקנות יצרו מצב של פגיעה משמעותית בעובדות ובעובדים באזור הפריפריה, המקשים עליהם למצוא עבודה בשל היצע עבודה זל בפריפריה. הן אף פוגעות – בשל הידיעה על המחסור במעסיקים פנויים בפריפריה – ביכולתם של העובדים באזורים אלה להיחלץ ממצבים של העסקה פוגענית.

חקלאות:

14. פיקוח באתרי העבודה הינו אמצעי הכרחי, ויש להגבירו ולשפרו. נדרשת ביקורת גם של נציגי רשות האוכלוסין וההגירה וגם של פקחים מטעם משרד הכלכלה.

15. בביקורת באתרים יש לבחון לא רק את תלושי המשכורת של העובדים, אלא גם שעות וימי עבודה בפועל. יש לבחון את תנאי המגורים באתר. כדי להבטיח פיקוח אפקטיבי יש לערוך ביקורות פתע, ולנהל שיחות

פרטיות ובטוחות עם עובדים, באווירה היוצרת אמון. יש להקדיש משאבים ניכרים לשיפור הבטוחות בעבודה של עובדים בחקלאות, ולנקיטת סנקציות נגד מעסיקים המפרים את חובותיהם בהקשר זה.

16. יש הכרח לגבש וליישם רביזיה נורמטיבית מקיפה בהסדרים החולשים על פעילותן של החברות המסחריות העוסקות בהבאת "משתלמים" לעבודה במשקים חקלאיים בישראל. ככל שמתבהרת התמונה העובדתית של העסקתם ה"משתלמים" בחקלאות, הולכת וגוברת התחושה כי מדובר בתופעה עבריינית: תכניות ה"השתלמות" בחקלאות אינן אלא תרמית שמטרתה יבוא עובדים זרים בתחום החקלאות מעבר למכסות שנקבעו בידי הממשלה, ומחוץ לאחיותה של המערכת הנורמטיבית המחייבת החולשת על פעילותן של חברות כוח אדם בתחום החקלאות. ה"משתלמים", לטעמנו, מובאים לישראל תוך הונאתם לחשוב כי הם מובאים לצורכי לימודים, שעה שבפועל הם מוצבים לעבודות כפיים קשות ומונוטוניות במשקים חקלאיים, בהיקף של משרה מלאה ולמעלה בכך. הם משועבדים לחובות בשל עלות הלימודים הגבוהה באופן בלתי סביר, והתלות הכלכלית אינה מאפשרת להם לעזוב את התוכנית שעה שמתברר להם טיבה האמיתי של תכלית הבאתם לישראל.

בניין:

17. יש לפעול בתחום הבניין בהתאם להחלטות הממשלה השונות לקידום הסכמים בילטרליים, למניעת גביית דמי תיווך גבוהים, ולאפשר מעבר בין מעסיקים בענף הבניין. לצורך החשוב בפתרון משבר הדיור יש לענות באמצעים שיבטיחו הגנה על זכויות היסוד של העובדים, ועמידה בחובותיה של ישראל.

18. יש למנוע הסדרים הכובלים עובדים למעסיק מסוים ומתנים את המשך השתתפותם בישראל עבור מעסיק זה. יש לאפשר תנועה בין מעסיקים בענף הבניין, ובפרט במקרים המעלים חשש לניצול ולהפרת זכויות עובדים.

19. יש למנוע לחלוטין הסדר שבו מהגרי עבודה בישראל יוחרגו מההגנות הקבועות בחוקי העבודה הישראליים, ויעבדו בישראל עבור מעסיק זר שאינו מחויב לציית במלואם לחוקים אלו. יש צורך להבטיח אכיפה משמעותית ואפקטיבית גם במקרים של מעסיקים זרים וחברות בנייה זרות, ולהפעיל סנקציות מחמירות על הפרות דיני העבודה.

20. גם כאן, נדרש פיקוח אפקטיבי באתרי העבודה והמגורים. בביקורות באתרים יש לבחון לא רק את תלושי המשכורת של העובדים, אלא גם שעות וימי עבודה בפועל. לנוכח ריבוי תאונות העבודה בענף הבניין וחומרתן, יש לבחון את ציוד המגן ונהלי העבודה והבטיחות באתרים, וכי הנהלים מקוימים. יש לבחון את תנאי המגורים. כדי להבטיח פיקוח אפקטיבי יש לערוך ביקורות פתע, ולנהל שיחות פרטיות ובטוחות עם עובדים, באווירה היוצרת אמון.

סחר לזנות:

21. גידול במספרן של הנשים המגיעות ממזרח אירופה לעבודה בזנות לתקופות קצרות מעמיד בסימן שאלה את מדיניות ביטול אשרות הכניסה ממספר מדינות במזרח אירופה המוכרות כמדינות מוצא לסחר בבני אדם. ככל שהמדיניות לא תבוטל, נדרשת בחינה מחדש שלה, ונקיטת אמצעים שימנעו סחר לזנות.

22. לרשויות המדינה חובה לפעול לאיתור וזיהוי קרבנות סחר לזנות. כך; יש להבטיח כיינקטו צעדים לזיהוי והגנה על מי שנכנסו כתיירות ומועסקות בזנות, ולמצער – כי ייבחן החשד לסחר בטרם יגורשו. יש לפעול לזיהוי ומניעה של זנות, בפרט בקרב אוכלוסיות פגיעות ומודרות, ובראשן נשים מהקהילה הזרה. נדרש תיאום בין גורמי אכיפה (המשטרה, רשות האוכלוסין וההגירה) לבין גורמי זיהוי וסיוע (היחידה המשטרתית לזיהוי קרבנות סחר, הסיוע המשפטי, משרד המתאמת, ואחרים).
23. נדרש טיפול וסיוע לעשרות הנשים שנסחרו לפני כעשרים שנה לעסוק בזנות ונשארו בישראל. יש לאתר את הנשים הללו, לאבחן את צרכיהן, ולהציע להן סיוע המותאם לצרכים אלו ולפגיעות הקשות שעברו.

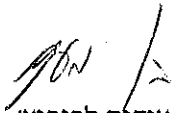
סיכום:

24. ישראל הוכרה כמדינה העונה לדרישות המינימליות למאבק בסחר בבני אדם כתוצאה מהקמת יחידות ייעודיות לחקירה, אכיפה ותיאום של המאבק בסחר בבני אדם בין הגורמים השונים; כתוצאה מהכשרות אפקטיביות של עובדי מדינה; כתוצאה מאימוץ מודלים המצמצמים את הסיכון לסחר בבני אדם (בביטול הסדרי כבילה למעסיק, בחתימה על הסכמים בילטרליים, בשיתוף פעולה עם מדינות המוצא; בפיקוח על הנפקת אשרות, ועוד); כתוצאה מהצעת מערך מרשים של שיקום וסיוע לקרבנות (התורם גם לחקירת עבירות); וכתוצאה מעבודה קרובה ומשמעותית עם ארגוני החברה האזרחית ופעילים בשטח. זוהי הגישה שהביאה להישגים המשמעותיים עד כה, וזו הגישה שיש להמשיך ולנקוט כדי לא לאבד את הישגי העבר, וכדי לוודא שישראל תהיה מודל להצלחה במאבק בסחר בבני אדם.

בברכה,

מעין נייזנה, עו"ד

המוקד לפליטים ולמהגרים

עידית לבוביץ', רכזת תחום סיוע

קו לעובד